

РІВНЕНСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ ГУМАНІТАРНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ПЕДАГОГІЧНИЙ ФАКУЛЬТЕТ
КАФЕДРА ТЕОРІЇ І ПРАКТИКИ ФІЗИЧНОЇ КУЛЬТУРИ І СПОРТУ

Кваліфікаційна робота

на здобуття ступеня вищої освіти «магістр»

на тему

**СОЦІАЛІЗАЦІЯ ВЕТЕРАНІВ ВІЙНИ З ІНВАЛІДНІСТЮ
ЗАСОБАМИ АДАПТИВНОГО СПОРТУ**

Виконав:

здобувач другого (магістерського)
рівня вищої освіти спеціальності
017 Фізична культура і спорт

Юрій ТАРАСЮК

Керівник:

доцент **Сергій СЕМЕНОВИЧ**

Рецензент:

кандидат педагогічних наук,
доцент **Вадим КОВАЛЬ**

Рівне – 2025 рік

ЗМІСТ

ВСТУП.....	3
РОЗДІЛ 1. РЕАБІЛІТАЦІЙНА ДІЯЛЬНІСТЬ ЯК ВАГОМИЙ ЧИННИК СОЦІАЛІЗАЦІЇ ВЕТЕРАНІВ-ІНВАЛІДІВ ВІЙНИ,- ВІЙСЬКОВОСЛУЖБОВЦІВ, УЧАСНИКІВ БОЙОВИХ ДІЙ....	9
1.1. Сутність і зміст окремих видів реабілітації ветеранів-інвалідів війни, учасників бойових дій.....	9
1.2. Аналітичний огляд) реабілітаційної діяльності за кордоном....	16
1.3. Місце і значення адаптивного спорту в соціальній реабілітації та інтеграції ветеранів-інвалідів війни і учасників бойових дій.	30
Висновки до першого розділу	34
РОЗДІЛ 2 ОРГАНІЗАЦІЯ ТА МЕТОДИ ДОСЛІДЖЕННЯ.....	35
2.1. Організація дослідження.....	35
2.2. Методи дослідження.....	38
2.3. Методологічні засади дослідження соціалізації ветеранів війни з інвалідністю засобами адаптивного спорту	40
РОЗДІЛ 3. ПРАКТИЧНІ АСПЕКТИ ЗДІЙСНЕННЯ СОЦІАЛЬНОЇ РЕАБІЛІТАЦІЇ ВЕТЕРАНІВ ІНВАЛІДІВ-ВІЙНИ, УЧАСНИКІВ БОЙОВИХ ДІЙ З ІНВАЛІДНІСТЮ	43
3.1. Організація та реалізація реабілітаційної діяльності в процесі занять адаптивним спортом	43
3.2. Особливості методики проведення реабілітаційних занять	57
3.3. Оптимізація реабілітаційної діяльності з ветеранами – інвалідами війни (методичні рекомендації).....	69
Висновки до третього розділу	76
ВИСНОВКИ	79
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	82

ВСТУП

Актуальність. В умовах воєнного стану та економічної нестабільності ветерани війни, учасники бойових дій з інвалідністю, зіткнулися з важливою проблемою, яка потребує термінового вирішення. Ця проблема полягає в тому, що психофізіологічні порушення, як яскраво виражені, так і виявлені за допомогою медичних досліджень, можуть призвести до втрати або погіршення навичок, необхідних для певних видів діяльності. Це, в свою чергу, формує «обмежені можливості» у життєдіяльності та за відповідних обставин може викликати соціальну дезадаптацію та уповільнити процес соціалізації [16].

Війна залишає чимало військових із травмами й пораненнями, тому адаптивний спорт має великий потенціал і може стати одним із дієвих та ефективних видів реабілітації, яким можуть скористатися захисники та захисниці України. І йдеться не лише про фізичну активність, а й про підтримку та можливості розвивати свої здібності, стати частиною спільноти однодумців. Повернення учасників бойових дій та членів їх сімей до цивільного життя є своєрідним викликом як для самих ветеранів, так і суспільства у цілому [18].

Соціальна інтеграція та адаптація ветеранів війни та учасників бойових дій є складним питанням, яке потребує подальшого дослідження, особливо в час повномасштабного вторгнення РФ на терени України, де потрібно зважати на багато факторів, наприклад культурні/релігійні особливості, вмотивованість тощо. Особливостями, що стають на шляху надання якісних послуг соціальної адаптації є відсутність єдиної системи визначення потреб та механізмів їх задоволення.

Розуміння важливості соціальної інтеграції та психологічної реабілітації захисників та захисниць України робить цю проблему досить актуальною, тому використання адаптивного спорту як інструменту реабілітації та соціальної інтеграції ветеранів війни є досить перспективним і заслуговує на подальший розвиток і вдосконалення [25].

Аналіз наукових доробок з теми дослідження показав, що серед українських фахівців проблема соціальної інтеграції та адаптації ветеранів війни, учасників бойових дій є різноплановою. Значна кількість праць зацентрована на психологічних аспектах адаптації. Проблему психологічної адаптації до умов військової служби висвітлено у працях А. Алдашевої, Л. Гребінь, Л. Литвиненко, А. Маклакова, А. Камишева, В. Попкова, В. Чайки та ін. [6; 15; 36]. Психологічні особливості адаптації військових до бойових умов досліджено І. Бобровничим, О. Веритягіною, С. Заковряшиною, Н. Тарабріною та ін. Вікові особливості адаптації учасників бойових дій до умов мирного життя висвітлено у дисертаційному дослідженні О.В. Мельник [14; 19; 23; 35; 36].

Серед багатьох українських дослідників переважає розуміння процесу адаптації та інтеграції як, в першу чергу, пристосування до умов ринку праці шляхом професійної перепідготовки (В.С. Рубцов, А.Л. Красильщиков). Окремі аспекти працевлаштування колишніх військовослужбовців розкриті в дослідженнях Абрамова Є.В., О.О. Буряка і М.І. Гіневського [2; 7]. Питанням фінансового забезпечення соціальної адаптації приділено увагу у роботі Т. Вдовиченка. У дисертаційному дослідженні Ю.Л. Бриндікова розглянуто наукові підходи до визначення складових реабілітації військовослужбовців – учасників бойових дій, обґрунтовано теоретичні і методичні основи реабілітаційної діяльності на основі впровадження арт-терапії, ігрових технологій, тренінгів, сімейної терапії. Однак, незважаючи на це, наявних наукових досліджень, які б розкривали вагомий соціалізуючий потенціал адаптивного спорту у сфері реінтеграції до цивільного життя недостатньо [5; 13; 45].

Соціальна інтеграція та адаптація ветеранів і учасників бойових дій є складним питанням, яке на сучасному етапі потребує подальшого вивчення особливо широкий спектр роботи саме в українському контексті, який є багатофакторним, що і зумовило вибір теми дослідження.

Зв'язок роботи з науковими проблемами, планами, темами. Дослідження виконано відповідно до тематичного плану науково-дослідної роботи кафедри теорії і практики фізичної культури і спорту «Професійна підготовка майбутніх фахівців фізичної культури і спорту у контексті компетентнісного підходу» (номер державної реєстрації: 0112U000502).

Об'єкт дослідження – соціальна реабілітація ветеранів війни, учасників бойових дій з інвалідністю.

Предмет дослідження – теоретико-методичні засади організації соціальної реабілітації ветеранів війни, учасників бойових дій з інвалідністю засобами адаптивного спорту.

Мета дослідження – обґрунтувати значимість адаптивного спорту у соціальній інтеграції та адаптації учасників бойових дій та ветеранів війни з інвалідністю до мирного життя.

Завдання дослідження:

1. На основі опрацювання спеціальної науково-методичної літератури охарактеризувати сутність поняття «соціальна реабілітація» ветеранів війни та учасників бойових дій з інвалідністю.

2. Здійснити аналіз закордонного досвіду соціальної реабілітації та інтеграції ветеранів війни, учасників бойових дій з інвалідністю протягом виникнення цього виду діяльності.

3. Висвітлити систему організації соціальної реабілітації та інтеграції ветеранів війни, учасників бойових дій з інвалідністю в Україні.

4. Надати методичні рекомендації щодо оптимізації форм та методів реабілітаційної діяльності з ветеранами війни, учасниками бойових дій, які отримали інвалідність.

Методи дослідження. У процесі роботи над дослідженням використовувались загальнонаукові, та спеціальні методи дослідження:

- *теоретичні*: аналіз, синтез, класифікація та оглядовоаналітичний метод, вивчення наукової, соціальної, психолого-педагогічної та навчально-методичної літератури з теми дослідження; системно-структурний аналіз

нормативних документів щодо організації реабілітаційної діяльності з військовослужбовцями засобами адаптивного спорту; аналіз досвіду реабілітаційної діяльності з військовим контингентом збройних сил різних країн, які приймали участь в бойових діях і отримали інвалідність.

Використання цих методів дало змогу вивчити напрацювання в зазначеній галузі, провести огляд та аналіз отриманих іншими науковцями даних, спрямованих на найбільш повне відновлення здоров'я, психологічного, соціального та морального статусу і працездатності військовослужбовців, найбільш повне відновлення здоров'я, психологічного, соціального та морального статусу і працездатності військовослужбовців, даних для їх подальшої систематизації та узагальнення;

- *практичні*: вони відобразили взаємозв'язок, взаємодію та реалізацію різних підходів, на основі яких здійснюється проектування системи організації соціальної реабілітації особового складу Збройних Сил України, що беруть участь у бойових діях і отримали інвалідність.

Теоретичне значення дослідження полягає в тому, що сформульовано теоретичні засади, окреслено передумови для розробки системи організації реабілітаційної діяльності з військовослужбовцями, які брали участь у бойових діях і отримали інвалідність та обґрунтовано сутність загальнонаукових і спеціальних принципів та підходів, покладених в її основу; здійснено уточнення дефініцій «реабілітація», «реабілітація військовослужбовців-учасників бойових дій».

Практичне значення дослідження полягає у наданні методичних рекомендацій системи оптимізації комплексної реабілітації військовослужбовців-учасників бойових дій, які отримали інвалідність; розробці методичних рекомендацій для військовослужбовців, щодо соціальної реабілітації засобами адаптивного спорту; розробці діагностичного інструментарію для комплексної діагностики психоемоційного стану військовослужбовців-учасників бойових дій.

Апробація результатів проведена на секції звітної науково–практичної конференції викладачів, аспірантів і студентів Рівненського державного гуманітарного університету «Проблеми фізичного виховання у контексті освітньої педагогіки ЗВО» (квітень 2025р.).

Публікації. Семенович С., Тарасюк Ю. Сучасні підходи до соціалізації ветеранів війни з інвалідністю за допомогою адаптивного спорту. *Фізична культура, спорт і реабілітація в закладах освіти: Збірник наукових праць*. Рівне : ГО СОМ-ЦЕНТР, 2025. Випуск 16. С. 234-240.

Структура та обсяг роботи. Робота складається зі вступу, трьох розділів, висновків, списку використаної джерел (76 найменувань). Кваліфікаційна робота проілюстрована 3 таблицями. Повний обсяг роботи 88 сторінок, основний зміст магістерської викладений українською мовою на 78 сторінках.